

ks. dr hab. Leszek Adamowicz, prof. KUL
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Ocena
rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego
ks. dra Krzysztofa MIKOŁAJCZUKA

Ocena rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego ks. dr. Krzysztofa Mikołajczuka została przygotowana na skutek powołaniu przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych w Warszawie (pismo z dnia 2 września 2014 roku Nr BCK-I-L-6816/14), o czym poinformował Dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (pismo z dnia 17 września 2014 roku, Znak: WP-0020-521-6/14).

Ocenie zostanie poddana monografia wskazana przez Habilitanta jako rozprawa habilitacyjna pt. „Uprawnienia Kardynała Stefana Wyszyńskiego wobec Kościoła Greckokatolickiego w archiwaliach Prymasa i Konferencji Episkopatu Polski”, Lublin 2014, ss. 599 oraz 18 artykułów naukowych (w tym 4 w języku słowackim), 8 recenzji wydanych monografii i prac zbiorowych oraz 2 sprawozdania. Ponadto w dokumentacji habilitacyjnej znalazły się także pozycje oddane do druku: jeden artykuł naukowy (opublikowany w październiku 2014) i 9 haseł do leksykonu prawa kanonicznego.

I.   Prezentacja sylwetki Habilitanta

Ks. dr Krzysztof Mikołajczuk urodził się 4 grudnia 1963 roku w Świdniku, gdzie także ukończył szkołę podstawową. Następnie kontynuował naukę w tech-

nikum elektronicznym w Lublinie, w którym uzyskał świadectwo dojrzałości. W 1984 roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie, odbywając jednocześnie studia filozoficzno-teologiczne na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Ukończył je w roku 1990, uzyskując tytuł zawodowy magistra teologii na podstawie pracy pt. „Życie zawodowe chrześcijan w świetle *Laborem Exercens* Jana Pawła II”, napisanej pod naukową opieką śp. ks. prof. dra hab. Janusza Nagórnego. Po przyjęciu święceń prezbiteratu pracował jako wikariusz w parafii pod wezwaniem św. Józefa w Kraśniku oraz św. Andrzeja Boboli w Lublinie.

W roku 1992 rozpoczął studia w zakresie prawa kanonicznego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, które ukończył w 1995 roku uzyskując tytuł zawodowy magistra prawa kanonicznego i kościelny stopnia licencjata.

Od 1 października 1996 roku jest zatrudniony jako pracownik naukowo-dydaktyczny na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, najpierw na stanowisku asystenta w Katedrze teologii i norm ogólnych prawa kanonicznego (od 1 października 1996), a następnie w Katedrze prawa katolickich Kościołów wschodnich (od 1 października 1999). Od 1 października 2005 roku jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w tej ostatniej katedrze.

W roku 2004 Habilitant uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Realizacja zasady jedności sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w prawodawstwie Kościoła katolickiego”, napisanej pod kierunkiem ks. prof. KUL dr hab. Mariana Stasiaka.

Habilitanta ponadto pracował w innych instytucjach kościelnych w Archidiecezji Lubelskiej oraz w instytucjach o charakterze ogólnopolskim jako archidiecezjalny korespondent Katolickiej Agencji Informacyjnej w Warszawie (1993-1996); notariusz Kurii Metropolitalnej w Lublinie (1995-2000); wizytator archidiecezjalny (1997-2000); obrońca węzła małżeńskiego w Sądzie Metropolitalnym

w Lublinie (od 1997); asystent Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie (2004-2005); kierownik biura Sekretariatu Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie (2005-2010) oraz wicekanclerz Kurii Metropolitalnej w Lublinie (2010-2012).

II. Rozprawa habilitacyjna

Ks. dr Krzysztof Mikołajczuk przedstawił Komisji habilitacyjnej rozprawę pt. „Uprawnienia Kardynała Stefana Wyszyńskiego wobec kościoła Greckokatolickiego w archiwaliach Prymasa i Konferencji Episkopatu Polski” (Lublin 2014, ss. 599, ISBN 978-83-7548-194-5), wydaną przez Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”.

1. Problem badawczy rozprawy

Rozprawa habilitacyjna ks. dra Krzysztofa Mikołajczuka odpowiada jego dotychczasowemu zaangażowaniu naukowemu i dydaktycznemu, które obejmuje publikacje, a także wykłady i inne zajęcia dydaktyczne dotyczące problematyki katolickich Kościołów wschodnich.

Tytuł rozprawy w sposób wystarczający wskazuje na zawartość monografii. Specjalne uprawnienia, które Prymas Stefan Wyszyński uzyskał od Stolicy Apostolskiej, a właściwie przejął je od swojego poprzednika kard. Augusta Hlonda, stanowiły przez wiele lat przedmiot dociekań ze strony badaczy najnowszej historii Kościoła katolickiego w Polsce oraz znawców prawa kanonicznego. Nie były one nigdy publikowane drukiem ani ujawniane w innej formie m.in. ze względu na okoliczności zewnętrzne, w których funkcjonował Kościół w Polsce pod rządami komunistycznymi. Względna normalizacja relacji Państwo – Kościół w Polsce, wzmocniona przywróceniem stosunków dyplomatycznych pomiędzy

Rzeczpospolitą Polską i Stolicą Apostolską, spowodowały, że wcześniej udzielane Prymasom Polski specjalne uprawnienia nie były już konieczne. Zagadnienie to stało się więc zagadnieniem historycznym i z czasem dostępnym dla badaczy: historyków i kanonistów.

Ks. dr K. Mikołajczuk w swojej monografii zajął się uprawnieniami specjalnymi przyznanymi przez Stolicę Apostolską kard. St. Wyszyńskiemu wobec katolików wschodnich zamieszkujących terytorium Polski, zwłaszcza ukraińskich grekokatolików, którzy od 1945 roku, po aresztowaniu i wywiezieniu w głąb Związku Sowieckiego przemyskich biskupów unickich, byli pozbawieni własnych pasterzy. By zaradzić potrzebom tej wspólnoty wiernych, w obliczu grożącego niebezpieczeństwa, a także w sytuacji przeprowadzonych przez władze komunistyczne deportacji i przesiedleń, Stolica Apostolska powierzyła wiernych Kościołów wschodnich właśnie Prymasowi Polski.

Tematyka ta, znana z publikacji o charakterze historycznym, nie miała dotąd pogłębionego opracowania prawno-kanonicznego opartego na źródłach archiwalnych. Stąd też wyrażam opinię, że postawione zadanie badawcze, polegające na zbadaniu polskich „centralnych” archiwów kościelnych oraz wydobyć i opracowanie naukowe dokumentów źródłowych zasługuje na wysoką ocenę, a efekt tej kwerendy został w zadowalający sposób przedstawiony w recenzowanej monografii. Można stwierdzić, że Autor zrealizował postawione sobie zadanie badawcze, chociaż mógł bardziej dokładnie je zapowiedzieć w e wstępie do publikacji, który pozostawia pewien niedosyt, także w odniesieniu do zaprezentowania konstrukcji rozprawy i jej treści.

2. Treść rozprawy habilitacyjnej

Praca habilitacyjna składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, aneksów, spisów źródeł i literatury oraz streszczenie w języku angielskim.

Rozdział pierwszy (s. 25-128) został poświęcony „Zarysowi kościelnych relacji łańcisko-wschodnich na ziemiach polskich” i składa się z pięciu zasadniczych podrozdziałów: „Unia brzeska – zarys dziejów niełatwej historii” (s. 25-65), „Działalność i reformy Kościoła unickiego” (s. 65-77), „Kościół unicki w okresie zaborów” (s. 77-84), „Kościół greckokatolicki w Polsce w pierwszej połowie XX wieku” (s. 84-98) i „Kościół greckokatolicki w Polsce po II wojnie światowej” (s. 98-124). Rozdział kończy się wnioskami Autora (s. 124-128).

Rozdział drugi (s. 129-238) nosi tytuł „Kardynał Stefan Wyszyński – podmiot uprawnień specjalnych” i zawiera następujące zagadnienia szczegółowe: „Stefan Wyszyński – rys biograficzny” (s. 129-160), „Wybrane poglądy prymasa Stefana Wyszyńskiego” (s. 161-191), „Zarys działalności kardynała Stefana Wyszyńskiego” (s. 191-236). Podobnie jak rozdział pierwszy i ten kończy się wnioskami Autora (s. 236-238).

Można stwierdzić, że dwa pierwsze rozdziały wprowadzają w kontekst wspólnotowy i personalny, w którym uprawnienia, będące przedmiotem głównym pracy zostały przekazane i były realizowane, a o których Habilitant pisze w ostatnim – trzecim rozdziale monografii (s. 239-348). Jego tytuł to: „Kardynał Stefan Wyszyński zwierzchnik Kościoła greckokatolickiego w Polsce”. Składa się on z trzech części: „Zakres uprawnień kardynała Stefana Wyszyńskiego w świetle dokumentów archiwalnych” (s. 239-294), „Realizacja uprawnień kardynała Stefana Wyszyńskiego” (s. 294-347) oraz, jak poprzednio wnioski Autora (s. 347-348). Można stwierdzić, że rozdział ten stanowi serce monografii, jest najciekawszy i wnosi najwięcej nowych informacji.

Zasadnicza część monografii została zwieńczona Zakończeniem (s. 349-353) (oraz streszczeniem w języku angielskim na s. 355-358), w którym Habilitant stara się podsumować, niestety może w sposób zbyt ogólnikowy treść monografii. Jednak w połączeniu z oryginalnymi wnioskami zamieszczonymi na końcu każdego rozdziału stanowi pewną całość stanowiącą wystarczającą syntezę rozważań naukowych.

Niezwykle wartościową częścią rozprawy jest dołączony kilkuczęściowy i bardzo obszerny Aneks (s. 359-572). Składają się nań trzy części: „Archiwum Prymasa Polski – wykaz wybranych dokumentów” (s. 359-509), zawierający 111 dokumentów; „Archiwum Konferencji Episkopatu Polski – wykaz wybranych dokumentów” (s. 511-555), zawierający 23 dokumenty oraz „Archiwum Prymasa Polski – wykaz wybranych dokumentów (fotokopie)” (s. 557-572), zawierający reprodukcje 6 dokumentów. Każda część aneksu poprzedzona jest wykazem dokumentów, co ułatwia korzystanie z nich. Dokumenty, wydobyte przez Habilitanta z archiwów, dotąd niedostępne to dobra ilustracja do rozprawy, a jednocześnie bogaty materiał do dalszych badań.

Ostatnią częścią publikacji jest „Bibliografia” (s. 573-599), podzielona na „Źródła” (s. 573-584), podzielone na mniejsze jednostki (103 pozycje) oraz na „Literaturę” (s. 585-599, 312 pozycji). Wykorzystane źródła i literatura to mocna strona publikacji.

3. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Wypowiadając pozytywną opinię o rozprawie habilitacyjnej ks. dr. Krzysztofa Mikołajczuka, należy wskazać na nowatorski charakter publikacji, odkrycie i dobre wykorzystanie źródeł archiwalnych oraz ich udostępnienie do dalszych badań. Autor ukazał skomplikowaną sytuację kościelną katolików wschodnich w Polsce pod rządami komunistów na tle wielowiekowego współtworzenia Rzeczypospolitej Trojga Narodów oraz dramatycznych konfliktów i zbrodni ludobójstwa dokonanych pod okupacją niemiecką przez dawnych sąsiadów z Kresów. Te dramatyczne zdarzenia stanowiły niejako tło dla relacji kościelnych łacińsko – wschodnich w Polsce i odbiły się, co wykazał Habilitant, na relacjach hierarchicznych.

Publikacja ta została napisana bardzo dobrym, komunikatywnym językiem i wydana z dużą starannością. Odsyłacze są sporządzone poprawnie.

Do uchybień, które zawsze towarzyszą ludzkiemu dziełu, można jednak zaliczyć: zbyt ogólnikowy wstęp, brak wstępów zapowiadających treść poszczególnych rozdziałów, miejscami zbyt długie cytaty, których można było uniknąć odsyłając do aneksu.

Biorąc jednak pod uwagę całość publikacji stwierdzam, że recenzowana rozprawa habilitacyjna jest pracą oryginalną, stanowiącą znaczący wkład w badania naukowe w zakresie prawa katolickich Kościołów wschodnich, a także jest dziełem uzupełniającym opis sylwetki kardynała Stefana Wyszyńskiego jako przełożonego dla wiernych Kościołów wschodnich w Polsce.

W opinii recenzenta rozprawa przedstawiona jako habilitacyjna spełnia wymogi stawiane przez Ustawodawcę tego rodzaju monografiom.

III. Pozostały dorobek naukowy

Poza monografią habilitacyjną ks. dr Krzysztof Mikołajczuk jest autorem 15 artykułów naukowych w języku polskim, 4 artykułów naukowych w języku słowackim, 8 recenzji monografii i dzieł zbiorowych oraz 2 sprawozdań. Artykuły naukowe zostały opublikowane w powszechnie znanych i uznanych recenzowanych czasopismach naukowych, takich jak „Roczniki Nauk Prawnych” (12 artykułów), „Prawo, Administracja, Kościoł” (2 artykuły) oraz jeden artykuł w pracy zbiorowej.

Habilitant w opublikowanych pracach koncentruje się na tematyce związanej z prawem kanonicznym i prawem wyznaniowym. Wśród nich osiem dotyczy sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, opublikowanych w języku polskim, a mianowicie „Sakrament bierzmowania (chryzmacji) w prawie kodeksowym Kościoła katolickiego”, w: „Historia et Ius”, red. A. Dębiński, Lublin 1998, s. 377-388; „Jedność sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w prawodaw-

stwie i liturgii Kościoła katolickiego”, „Prawo. Administracja. Kościół” 4 (2001), n. 8, s. 131-145; „Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego w świetle Magisterium Kościoła katolickiego do Vaticanum II”, „Roczniki Nauk Prawnych” 13 (2003), n. 2, s. 185-205; „Przygotowanie do chrztu dzieci w prawie i liturgii Kościoła katolickiego w Polsce”, „Roczniki Nauk Prawnych” 15 (2005), n. 2, s. 263-278; „Przygotowanie dzieci i dorosłych do przyjęcia sakramentu chrztu w katolickich Kościołach wschodnich”, „Roczniki Nauk Prawnych” 16 (2006), n. 1, s. 259-283; „Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego w nauczaniu Ojców Apostolskich”, „Prawo. Administracja. Kościół” 4 (2006), n. 4, s. 235-253; „Celebracja sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w katolickich Kościołach wschodnich (refleksje na tle norm Kościoła łacińskiego)”, „Roczniki Nauk Prawnych” 16 (2006), n. 2, s. 209-227; „Sakrament bierzmowania w okresie odnowy posoborowej. Rys historyczno-prawny”, „Roczniki Nauk Prawnych” 17 (2007), n. 2, s. 95-109 oraz cztery w języku słowackim: „Sviatosť birmovania (krizmacie) v kódexoch kanonického práva v Katolíckej cirkvi – I časť”, „Duchovný Pastier” 3 (2001), s. 134-138; „Sviatosť birmovania (krizmacie) v kódexoch kanonického práva v Katolíckej cirkvi” – II časť, „Duchovný Pastier”, 4 (2001), s. 182-185; „Sviatosťi kresťanskej iniciácie v učení Apoštolských Otcov” – I časť, „Duchovný Pastier” 8 (2004), s. 496-502; „Sviatosťi kresťanskej iniciácie v učení Apoštolských Otcov” – II časť, „Duchovný Pastier” 9 (2004), s. 541-544.

Kolejne trzy artykuły dotyczą prawa małżeńskiego: „Jurysdykcja międzynarodowa w sprawach małżeńskich. Wybrane zagadnienia”, „Roczniki Nauk Prawnych” 22 (2012), n. 2, s. 89-104; „Uznanie za zmarłego a możliwość zawarcia nowego małżeństwa. Wybrane zagadnienia prawa cywilnego i kanonicznego”, „Roczniki Nauk Prawnych” 23 (2013), n. 2, s. 93-120; „Obliczanie czasu w prawie kanonicznym. Wybrane zagadnienia”, „Roczniki Nauk Prawnych” 24 (2014) n. 2, s. 113-136.

Pozostały dorobek odnosi się do prawa dotyczącego nauczycielskiego zadania Kościoła: „Ochrona praw autorskich w odniesieniu do dokumentów Jana Pawła II (Karola Wojtyły), Benedykta XVI (Josefa Ratzingera) oraz Stolicy Apo-

stolskiej. Wybrane zagadnienia”, „Roczniki Nauk Prawnych” 19 (2009), n. 2, s. 181-194; ustroju hierarchicznego Kościoła: „Katolickie Kościoły wschodnie nie mające własnej hierarchii (wybrane zagadnienia)”, „Roczniki Nauk Prawnych” 18 (2008), n. 1, s. 177-192 oraz prawa wyznaniowego: „Sytuacja prawna Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego w powojennej Polsce. Wybrane zagadnienia”, „Roczniki Nauk Prawnych” 21 (3011), n. 1, s. 207-216; „Kontakty „Solidarności” ze Stolicą Apostolską w dokumentach archiwum Sekretariatu Konferencji Episkopatu Polski. Wybrane zagadnienia”, „Roczniki Nauk Prawnych” 21 (2011), n. 2, s. 47-71.

W dorobku publikacyjnym Habilitanta znajduje się także wydana drukiem rozprawa doktorska, pt. „Realizacja zasady jedności sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w prawodawstwie Kościoła katolickiego”, Kielce 2006, ss. 367, która nie jest przedmiotem niniejszej oceny.

Wspólnym mianownikiem dorobku Habilitanta jest przewijający się niemal we wszystkich publikacjach wątek katolickich Kościołów wschodnich. Jest więc z jednej strony w miarę różnorodny, ale z zachowaniem głównego kierunku zaangażowania naukowego ks. dr. Krzysztofa Mikołajczuka.

Z uznaniem należy także przyjąć publikacje w języku słowackim, które stanowią upowszechnienie polskiej oferty naukowej w krajach ościennych.

Ponadto w dorobku piśmienniczym Habilitanta znajduje się także osiem recenzji publikacji polsko i obcojęzycznych, z czego sześć dotyczy tematyki Kościołów wschodnich, a dwie prawa małżeńskiego. To świadczy także o znacznej erudycji habilitanta i wzbogaca jego dorobek naukowy. Wyżej wymienione recenzje są stosunkowo obszerne i merytorycznie poprawne oraz zawierające własne oceny.

W dorobku naukowym ks. dr. Krzysztofa Mikołajczuka znalazły się ponadto dwa sprawozdania z konferencji naukowej oraz wykładów gościnnych profesora z zagranicy.

Habilitant wymienia ponadto, w dziale zatytułowanym nazwanym „Inne” dziesięć pozycji o charakterze redaktorskim i informacyjnym, których słusznie (i skromnie) nie zaliczył do pozycji o charakterze naukowym. Mogą one jednak stanowić dodatkowy argument za zaangażowaniem w działalność organizatorską.

Habilitant ponadto złożył do druku dziewięć haseł do przygotowywanego „Leksykonu prawa kanonicznego”: boska liturgia, ekskomunika mniejsza, ekskomunika większa, myron, ordo, przynależność duchownego, stopnie święceń, typiki, wtajemniczenie chrześcijańskie. Hasła te stanowią solidne opracowania, dość obszerne i dobrze udokumentowane.

Oceniając przedłożone publikacje naukowe Habilitanta należy stwierdzić, że zostały one opracowane w sposób merytorycznie i metodologicznie poprawne. Teksty zostały opublikowane w większości w recenzowanych czasopismach naukowych. Pokazują dojrzałość naukową i samodzielność Habilitanta w podejmowanych badaniach, umiejętność formułowania tez i prawidłowego wnioskowania, opartego na bardzo bogatej i kompletnej bazie źródłowej, a tym literatury obcojęzycznej.

Dorobek naukowy ks. dra Krzysztofa Mikołajczuka należy więc uznać jako znaczny i w zupełności wystarczający, by ubiegać się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego jako spełniający wymagania ustawowe.

IV. Działalność organizacyjna i naukowo-dydaktyczna

Ks. dr Krzysztof Mikołajczuk prowadzi aktywną działalność organizacyjną i naukowo-dydaktyczną. Prowadzi zajęcia dydaktyczne (wykłady, konwersatoria i ćwiczenia) na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, w tym szczególnie w zakresie prawa ka-

tolickich Kościołów wschodnich oraz prawa małżeńskiego. Recenzował także 17 prac magisterskich.

Uczestniczył w różnej roli w zagranicznych eventach naukowych. Czterokrotnie był zapraszany jako wykładowca przez instytucje naukowe w Stanach Zjednoczonych. Referował tam zagadnienia dotyczące finansów Kościoła katolickiego w Polsce. Uczestniczył także w jednej konferencji naukowej w Rzymie. Ponadto wziął udział w 28 konferencjach naukowych o charakterze międzynarodowym i krajowym oraz był organizatorem dwóch konferencji międzynarodowych i jednej konferencji krajowej. Jeśli chodzi o wygłoszone referaty, obejmują one jeden referat podczas konferencji międzynarodowej (w roku 2006) i cztery referaty podczas konferencji krajowych (w latach 2002, 2006). Wziął także udział w panelu naukowym w ramach międzynarodowej konferencji naukowej „Kościół a prawo autorskie” jako przedstawiciel Konferencji Episkopatu Polski (w roku 2009).

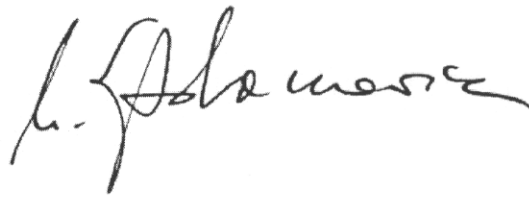
Habilitant jest także członkiem dwóch towarzystw naukowych: Stowarzyszenia Kanonistów Polskich (od 2009) i Towarzystwa Naukowego KUL JPII (od 2010). Był także w latach 2009-2010 członkiem rady programowej projektu „Nowoczesne technologie ICT w upowszechnianiu osiągnięć nauki”.

Habilitant w 2007 roku został odznaczony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej brązowym krzyżem zasługi za wzorowe, wyjątkowo sumienne wykonywanie obowiązków wynikających z pracy zawodowej.

Wyżej omówiona działalność organizacyjna i naukowo-dydaktyczna Habilitanta daje podstawy, by traktować ks. dr. Krzysztofa Mikołajczuka jako aktywne go i dojrzałego do samodzielnej pracy naukowej nauczyciela akademickiego.

V. Wniosek końcowy

Reasumując wyżej wyrażone oceny częściowe stwierdzam, że osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne ks. dr. Krzysztofa Mikołajczuka uzyskane po uzyskaniu stopnia doktora, stwierdzam, że stanowią one znaczny wkład Habilitanta w rozwój nauki prawa kanonicznego oraz wykazał się istotną aktywnością naukową, czym wypełnia przesłanki art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, a także rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Lublin, dnia 30 października 2014 roku